

İLKÖĞRETİM 6., 7. VE 8. SINIF ÖĞRENCİLERİNDE OSMANLI ALGISI

Ali YILMAZ*

Özet : Bu araştırmanın amacı, ilköğretim öğrencilerinin, Osmanlılar hakkındaki düşüncelerini, yaklaşımlarını öğrenmek ve Sosyal Bilgiler dersinin, zihinlerindeki Osmanlı algısının oluşumunda olumlu ya da olumsuz ne kadar etkili olduğunu ortaya çıkarmaktır.

Araştırmada belirtilen amacı gerçekleştirmek için tarama modeli uygulanmış, anket sonuçları bilgisayar ortamında analiz edilmiştir.

Elde ettiğimiz veriler çok fazla şaşırtıcı olmamakla beraber bazı durumlarda öğrencilerin bakış açıları tahmin edilenden çok farklı olmuştur. Sorulara verilen cevaplardaki farklılıklar, sosyo-ekonomik durumun bile tarihe bakış açısını değiştirebileceğini düşündürmektedir.

Öğrencilerin sosyal bilgiler dersini genel olarak Osmanlı algısı adına olumlu buldukları görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, ilköğretim, tarih eğitimi, Osmanlı algısı.

I. Giriş

Tarih, 19. asra kadar bir ilim dalı olmaktan ziyade basit bilgi seviyesinde bulunuyor ve tarihçiler de, insanlığın geçmişi hakkındaki malumatın birbiri ile alakasız, irtibatsız şekilde ve muhakemesiz olarak, yani vakalar arasında sebep-neticce münasebetleri üzerinde durmaksızın, nakledilmesi ile iktifa ediyordu (Kafesoğlu, 1963: 1). Bugün gelinen noktada geçmişin belgelere dayanılarak rasyonel bir yöntemle derlenmiş bilgisi olan tarih, insanın yapıp-ettiklerinin oluşturduğu bir bütündür (Safran& Ata, 1996:65). Aynı zamanda tarih disiplini sadece sözlüklerde yazıldığı gibi geçmişte olup bitmiş olaylar değildir. Bazı olaylar vardır ki sona ermesinin üzerinden uzun yıllar geçmiş olsa da etkisi, izleri hâlâ devam edebilmektedir. Geçmişte yaşamış milletlerin, medeniyetlerin ve devletlerin birçoğu günümüzde tüm izleri ile yok olmuş olsa da aralarında bazıları bu nitelendirmenin dışında kalabilmiştir. Üç kıtada hâkimiyet kurmuş ve her alanda yüzlerce yıl boyunca zamanının dünyasında en gelişmiş medeniyetin mümessili olmuş Osmanlı Devleti, işte bu sınıflandırmanın dışında kalmıştır. 13. yüzyılın sonlarından 20. yüzyılın başlarına kadar yaklaşık 600 yıl boyunca bilinen dünyanın büyük kısmına hükmetmiş ve bugün topraklarında 30'a yakın devletin kurulduğu bu muazzam imparatorluğun, tarih sahnesinden resmen çekilmesinin üzerinden 80 küsur yıl geçmiş olmasına rağmen birçok yerde hâlâ izleri ve etkileri devam etmektedir. Sahip olduğu toprakları sömürmek yerine vatan toprağı olarak gören Osmanlı Devleti, Afrika'nın en uç noktası Cezayir'den Asya'nın en güneyi Yemen'e, Avrupa'da Macaristan'dan,

* Y.Doç.Dr., Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD.

Asya'da Azerbaycan'a Kırım'a kadar her yerde az çok bir eser bırakmıştır. "Bu toprakları bir gün kaybederiz" mantığı ile değil de adeta her birine "yaşayabileceğimiz son toprak parçası" gözüyle bakmış, onlara değer vermiş ve benimsemiştir.

1299 yılında kurulmuş olan Osmanlı Devleti, 1 Kasım 1922'de saltanatın kaldırılmasıyla resmen tarih sahnesinden çekilmiştir. Yerine Türkiye Cumhuriyeti Devleti kurulmuştur.

Yeni rejimin benimsetilmesi için uzun yıllar mücadele edilmiş, eski düzeni tekrar canlandırmak isteyenlerle karşı karşıya gelinmiş, fakat her şeye rağmen sadece halkı kadim olan ama her şeyiyle baştan aşağı yenilenmiş, değiştirilmiş bir devlet ortaya çıkmıştır. Bu süreç içindeki gelişmeleri, tarihin temel kurallarından bir tanesi belki de objektiflik açısından en gerekli olanı, olayların değerlendirilmesinde o dönemin koşullarının göz önünde bulundurulması gerektiği (Togan, 1981) ilkesi uyarınca bir değerlendirme yapıldığı zaman daha iyi analiz etmek mümkündür.

Osmanlı Devleti, bugün daha objektif değerlendirmeleri hak etse de, halen toptan reddediş ve toptan kabulleniş tarzı zihniyetlere rastlamak mümkündür. Bunun için Oğuz Türkü'nün kurmuş olduğu bu Türk devleti ile ilgili genç nesillerin nasıl bir zihin haritasına sahip olduklarının tespiti önemli bir problemdir. Bu araştırmanın amacı, genç nesil olarak da nitelendirebileceğimiz ilköğretim öğrencilerinin, Osmanlılar hakkındaki düşüncelerini, yaklaşımlarını öğrenmek ve tarihlerini öğrendikleri Sosyal Bilgiler dersinin, zihinlerindeki Osmanlı algısının oluşumunda olumlu ya da olumsuz ne kadar etkili olduğunu ortaya çıkarmaktır. Kısaca algı, yalın duyu verilerinin düzenlenmesi ve yorumlanması olarak da tanımlandığı (Cevizci, 2002:42) için Osmanlı ile ilgili öğrencilerin duyuşsal alana yönelik düşünce ve fikirlerinin tespiti araştırmada önemli bulunmaktadır.

II. Yöntem

Araştırma tarama modelinde olup verilerin toplanmasında anketten yararlanılmıştır.

Üçü anne-baba eğitim ve gelir durumlarını belirlemek için olmak üzere 21 sorudan oluşan anketin hazırlanmasında uzman görüşünden faydalanılmıştır. Marmara Üniversitesi'nden üç öğretim üyesi ve üç doktora öğrencisinden görüş alınmıştır. Bu araştırmada kullanılan "anket" sonuçları bilgisayar ortamında analiz edilmiştir.

Araştırmada, araştırmacının amacına ve ekonomik koşullarına uygun olarak verilerin toplanması ve çözümlenebilmesi için gerekli koşulların düzenlenmesine (Karasar, 1994: 34) dayalı tarama modeli uygulanmıştır. Tarama modelinde düzenlenen araştırmaların temel amacı kişilerin bir konu ile ilgili farklı sorulara verdikleri yanıtları yüzdelerle göstererek betimlemektir (Punch, 2005:75). Bu modele uygun olarak belli bir konuda saptanmış hipotezlere ya da sorulara bağlı olarak, bir evren ya da örnekleme oluşturan

kaynak kişilere sorular yönelmek suretiyle sistemli veri toplama tekniği olarak kabul edilen anket (Balcı, 2005:140) veri toplama aracı olarak kullanılmıştır. Anket sonuçları bilgisayar ortamında analiz edilmiştir.

Araştırmanın çalışma grubunu, İstanbul/Ümraniye Çakmak İlköğretim Okulu ve Sakarya Üniversitesi Vakfı Özel İlköğretim Okuluna 2006- 2007 eğitim ve öğretim yılının birinci döneminde devam eden 51 altıncı sınıf, 51 yedinci sınıf ve 61 sekizinci sınıf öğrencisi oluşturmaktadır.

III. Bulgular ve Yorum

Elde ettiğimiz veriler, 2006–2007 eğitim ve öğretim yılının güz yarıyılında araştırmanın uygulandığı Sakarya Üniversitesi Vakfı Özel İlköğretim Okulu ve Çakmak İlköğretim Okuluna devam eden 89 kız ve 74 erkek toplam 163 öğrencinin çalışma grubunu oluşturduğunu göstermektedir. Bu toplamın 51’i 6.sınıf, 51’i 7. sınıf ve 61’i ise 8. sınıf öğrencileridir.

Tablo 1: Çalışma grubunun baba eğitim durumuna göre frekans ve yüzdelik dağılımları

			Baba eğitim durumu					
			İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversi.	Lis.üst ü	Toplam
Okul	Çakmak	f	46	30	13	6		95
		%	48,4	31,6	13,7	6,3		100,0
	Sakarya	f	2	4	23	30	9	68
		%	2,9	5,9	33,8	44,1	13,2	100,0
Toplam	F		48	34	36	36	9	163
		%	29,4	20,9%	22,1	22,1	5,5	100,0

Tablo 1’deki veriler incelendiğinde; baba eğitim oranları, bir devlet okulu olan Çakmak İlköğretim Okulunda, ilkokuldan üniversiteye doğru azalmakta ve yüksek lisans ya da doktora düzeyinde eğitim alan öğrenci babası görülmemektedir. Oysa bir özel okul olan SAÜ Vakfı Özel İlköğretim Okulunda baba eğitim durumları ilkokuldan üniversiteye kadar artarak devam etmekte, hatta lisansüstü düzeyde eğitim almış öğrenci babaları da bulunmaktadır. Bu da örnekleme oluşturan toplumun eğitim düzeylerinin sosyo-ekonomik düzeyle bağlantılı olarak birbirinden ne kadar farklı olduğunu göstermektedir.

Tablo 2: Çalışma grubunun anne eğitim durumuna göre frekans ve yüzdelik dağılımları

		Anne eğitim durumu							
			İ.okul	Orta okul	Lise	Üniversi	Lis.üstü	Okula gitmemiş	Toplam
Okul	Çakmak	f	59	24	4	1		7	95
		%	62,1	25,3	4,2	1,1		7,4	100,0
	Sakarya	f	5	11	28	23	1		68
		%	7,4	16,2	41,2	33,8	1,5		100,0
Toplam	F	64	35	32	24	1	7	163	
	%	39,3	21,5	19,6	14,7	,6%	4,3	100,0	

Tablo 2'deki veriler araştırmaya katılan Çakmak İlköğretim Okulu öğrencilerin annelerinin %7,4'ünün hiç okula gitmediğini, SAÜ Vakfı Özel İlköğretim Okulu'nda ise annesi hiç okula gitmemiş öğrenci bulunmadığını göstermektedir. Oysa Çakmak İlköğretim Okulu İstanbul gibi merkez bir ilde yer almakta SAÜ Vakfı Özel İlköğretim Okulu ise merkeze yakın bir okul konumundadır. Burada yine eğitim durumu ile sosyo-ekonomik düzey arasındaki bağlantı açık bir biçimde görülmektedir. Yine Çakmak İlköğretim Okulu annelerinin eğitim düzeyi oranı ilkokuldan üniversiteye doğru azalmakta iken, SAÜ Vakfı Özel İlköğretim Okulu'nda ilkokuldan liseye doğru artış göstermekte ancak üniversite mezunu anne oranı % 33,8 ile aynı okuldaki üniversite mezunu baba oranı % 44,1 ile paralel değildir. Bu durum bundan yaklaşık on yıl önce toplumun ekonomik düzeyi iyi olsa da kızların eğitimine erkeklerin eğitimi kadar önem verilmediğini göstermesi açısından anlamlıdır.

Tablo 1 ve 2'deki veriler birlikte değerlendirildiği zaman özel okula devam eden öğrencilerin ebeveynlerinin eğitim durumunun devlet okuluna devam eden öğrencilerin ailelerden daha yüksek seviyede olduğu görülmektedir. Yine aynı tablolardaki verilere göre her iki okuldaki öğrenci anneleri, öğrenci babalarından daha düşük seviyede bir eğitim almışlardır.

Tablo 3: Çalışma grubunun aile gelir durumuna göre frekans ve yüzdelik dağılımları

		Aile Gelir Durumu YTL					
			0 – 500	501 – 1000	1001 - 1500	1501 ve üstü	Toplam
Okul	Çakmak	F	42	37	13	3	95
		%	44,2	38,9	13,7	3,2	100,0
	Sakarya	F	3	3	13	49	68
		%	4,4	4,4	19,1	72,1	100,0
Toplam	F	45	40	26	52	163	
	%	27,6	24,5	16,0	31,9	100,0	

Tablo 3'teki veriler araştırma örneğine dâhil edilen Çakmak İlköğretim Okulu öğrenci velilerinin genel olarak gelir durumu oranlarında düşükten yükseğe doğru bir azalma olduğunu göstermektedir. SAÜ Vakfı Özel İlköğretim Okulu öğrencileri için ise durum tam tersidir. Ailelerin büyük bir kısmının geliri 1501 ve üzeridir. 0–500 ve 5001–10000 arası gelir %4,4 oranındadır. Bu durum da öğrencilerin bir kısmının okulda burslu ve indirimli okumalarıyla açıklanabilir.

Tablo 3'teki verilere göre gelir durumu yüksek olan ailelerin çocuklarını özel okula göndermeyi tercih ettiklerini söyleyebiliriz.

Tablo 4: “Osmanlı deyince ilk aklınıza ne gelir?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdeleri dağılımları

		Osmanlı deyince ilk aklınıza gelen nedir?							
		Güç	Otorite	Savaş	İhtişam	Diğer	Hiçbir şey	Toplam	
Cins.	Kız	F	36	13	22	6	12		89
		%	40,4	14,6	24,7	6,7	13,5		100,0
	Erkek	F	24	7	19	6	17	1	74
		%	32,4	9,5	25,7	8,1	23,0	1,4	100,0
Toplam	F	60	20	41	12	29	1	163	
	%	36,8	12,3	25,2	7,4	17,8	,6	100,0	

Tablo 4'teki veriler incelendiğinde öğrencilerin Osmanlı ile ilgili anlam dünyalarının güç ve savaş çerçevesinde şekillendiğini söyleyebiliriz. Böyle bir sonucun ortaya çıkmasında siyasi tarih ağırlıklı programlara göre işlenen derslerin etkili olduğunu söyleyebiliriz. Çünkü siyasi tarihin etkisinin yoğun olarak hissedildiği programların ana konusu savaşların sebep ve sonuçlarıdır. Savaş, aynı zamanda bir güç gösterisi veya meydan okuma olarak da yorumlanabileceğine göre böyle bir sonucun çıkması sürpriz değildir. Çünkü bu anlayışla oluşturulan programlara göre hazırlanan ders kitaplarını okuyan öğrenciler hemen hemen her derste bir savaş konusu işlemektedir. Bunun doğal sonucu olarak da öğrencilerin zihinlerinde Osmanlı ile ilgili güç ve savaş odaklı anlam inşa ettikleri söylenebilir. Yine Tablo 4'teki verilere göre öğrencilerin Osmanlı ile ilgili inşa edilen anlam dünyasını oluşturan kelimelerin etki oranına göre yapılan sıralama cinsiyete göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 5: “Osmanlı Devleti’nin en iyi bildiğiniz dönemi hangisidir?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

			Osmanlı Devleti’nin en iyi bildiğim dönemi					Toplam
			Kuruluş	Yükselm.	Duraklam.	Dağılma	Çöküş	
Cinsiyet	Kız	F	31	31	9	7	11	89
		%	34,8	34,8	10,1	7,9	12,4	100,0
	Erkek	F	16	48	4	2	4	74
		%	21,6	64,9	5,4	2,7	5,4	100,0
Toplam	F		47	79	13	9	15	163
	%		28,8	48,5	8,0	5,5	9,2	100,0

Görüldüğü gibi, tablo 5’deki verilerin oranları, tablo 4’ün sonuçlarına göre yapılan yorumları da desteklemektedir. Çünkü tablo 4’teki verilere göre Osmanlı kavramı öğrencilerde güç, savaş ve ihtişamı çağrıştırmaktadır. Böyle bir algının oluşmasında yükselme döneminin iyi bilinmesi etkili olmuştur. Çünkü bu kavramlar tam olarak mana ve karşılığını yükselme döneminde bulmaktadır.

Tablo 6: “Osmanlı padişahlarının sırasıyla kimler olduğunu biliyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

Osmanlı padişahlarının sırasıyla kimler olduğunu biliyor musunuz?	f	%
Evet	30	18,4
Hayır	55	33,7
Kısmen	78	47,9
Toplam	163	100,0

Osmanlı Padişahlarının sırasıyla kimler olduğuna yönelik sorulan soruya kısmen diyenlerin oranın yarıya yakın olduğu görülmektedir. Bundan ise genel olarak padişahların bilindiği, fakat sırasıyla saymanın zor olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 7. “Osmanlı Devleti zamanında yaşamak ister miydiniz?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

			Osmanlı Devleti zamanında yaşamak ister miydiniz?		
			Evet	Hayır	Toplam
Cins.	Kız	F	35	54	89
		%	39,3	60,7	100,0
	Erkek	F	40	34	74
		%	54,1	45,9	100,0
Toplm	F		75	88	163
	%		46,0	54,0	100,0

Tablo 7’deki verilere göre öğrencilerin %50’sinden fazlası Osmanlı devleti zamanında yaşamak istememektedirler. Özellikle kız öğrencilerdeki Osmanlı Devleti zamanında yaşama isteği erkeklere göre daha düşüktür. Sonucun böyle çıkmasında Osmanlı Devleti zamanında kadınların konumunun tam olarak incelenmeden olumsuz yansıtılmasının sebep olduğu söylenebilir.

Tablo 8: “Osmanlı Devleti’nin hangi döneminde yaşamak isterdiniz?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

			Osmanlı Devleti’nin hangi döneminde yaşamak isterdiniz?					
			Kuruluş	Yükselme	Duraklama	Dağılma	Çöküş	Toplam
Cinsiyet	Kız	f	12	25	2	1	4	44
		%	27,3	56,8	4,5	2,3	9,1	100,0
	Erkek	f	11	32	1	2	2	48
		%	22,9	66,7	2,1	4,2	4,2	100,0
Toplam		f	23	57	3	3	6	92
		%	25,0%	62,0	3,3	3,3	6,5	100,0

Tablo 8’deki veriler incelendiğinde öğrencilerin genel olarak yükselme döneminde yaşamak istedikleri görülmektedir. Aynı zamanda hem kızların hem de erkeklerin en çok yaşamak istedikleri dönem yükselme dönemidir. Öğrencilerin böyle istemelerinin sebepleri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9: Öğrencilerin yaşamak İstedikleri Dönemi Tercih sebepleri

Yaşamak istenen dönem	Yaşama amacı	f
Kuruluş	Kuruluşu görmek isterdim	5
	Kuruluştta görev almak isterdim	3
	Kuruluştta yapılan seferlere katılmak isterdim	2
	O büyük Devletin kuruluşu çok önemli	1
	Osmanlının kurucularını görmek istedim.	1
	Osman Bey’i görmek isterdim.	1
	Kuruluş benim için çok önemli	1
	Savaşlara katılmak için	15
	Zaferleri görmek istedim	4
	Geçim sıkıntısı yaşamıyordu	4
	Zenginlik olduğu için	3
	Padişahları görmek için	3
	Dünyanın en güçlüsü olduğumuz dönemdi	2
	O dönemi merak ediyorum	2
	Savaşlarda sürekli galip geliniyordu	2

Yükselme	En çok güç ve para bu dönemdedir	1
	O büyük topraklara sahip olunan dönemi görmek isterdim	1
	Her şeyin yolunda ve Osmanlının elinin altında olması	1
	En güzel dönem olduğu için	1
	Kimse bizimle savaşmaya cesaret edemiyordu	1
	Yükselmiş bir devletin vatandaşı olmak için	1
	Büyük olmak için	1
	Dünyada zulüm olmadığı için	1
	Diğer ülkeler hep bizden korkuyordu	1
	O dönemin insanlarını görmek için	1
	Duraklama	Atalarımıza yardım etmek için
Dağılma	Yardım etmek için	3
Çöküş	Osmanlıyı çöküşten kurtarmak için	2
	Şehitlere yardım etmek için	1
	Atatürk'e yardım etmek için	1

Tablo 9'daki verilere göre öğrenciler genellikle dönem şartlarına uygun sebepler göstermişlerdir. Yani onların yaşamak istedikleri dönemle, bu isteğin oluşma sebebi dönemin şartlarına uygunluk göstermektedir. Burada öğrencilerin dönemin şartlarının etkisini yansıtan sebebi göstermeleri dersin hedefine ulaşıldığı şeklinde de yorumlanabilir. Tablo 9'daki veriler arasında savaş ve savaş içerikli temaları barındıran sebeplerin fazla olması oldukça manidardır. Bu sonuçtan çocukların heyecan aradığı, derslerin öğrencilerin sadece zihinsel olarak değil de fiziksel enerjilerini de harcayabilecekleri bir şekilde işlenerek duygularını tatmin edecek ve enerjilerini boşaltabilecek ortamın oluşturulması gerektiği sonucuna varılabilir.

Tablo 10: Öğrencilerin Osmanlı Devleti Zamanında Yaşamak İstememe Sebepleri

Osmanlı Devleti zamanında yaşamak istememe sebebi	f
Çok savaş oluyordu.	24
Savaşlı ortamları görmek istemem.	12
Savaşlardan sıkılırdım.	9
Günümüzden çok memnunum.	3
Eşitlik yoktu.	2
Ağır baskıyı kaldıramazdım.	2
Özgür olmayı seviyorum.	2
Çok eziyet çekmişler.	1
Esir oldukları için.	1
Çok berbat bir yaşam köle gibi.	1
Kimse huzurlu yaşamıyordu.	1

İnsanlar iyi yaşamıyordu.	1
Futbol yoktu.	1
İnsanlar çok acı çekiyordu.	1
O zamanki yaşam koşullarına ayak uyduramam.	1
Yoksulluk ve fakirlik vardı.	1
O zamanlar kötü şeyler vardı.	1
O zaman teknoloji yoktu.	1
Demokrasi yoktu.	1
Padişah istemem.	1
Saltanatla yaşamak istemem.	1
Yaşama şekli hoşuma gitmiyor.	1
O zaman bir bayan olduğum için haklarım biraz kısıtlı olacaktı.	1
İngiltere’de yaşamak isterdim.	1
Özgürlük yoktu.	1

Tablo 9 ve 10’da verilen bilgiler birlikte analiz edildiği zaman Osmanlı Döneminde yaşamak isteyen öğrencilerle, yaşamak istemeyen öğrencilerin ortak noktası savaş kavramıdır. Çünkü Osmanlı Devleti zamanında yaşamak isteyenlerin çoğunluğu zaferleri görmek ve savaşlara katılmak için bu isteklerinin oluştuğunu belirtmişlerdir. Diğer yandan yaşamak istemeyen öğrenciler savaşlar ve sebep oldukları olumsuz koşullar sebebiyle böyle bir duygunun oluştuğunu belirtmişlerdir. Erkek ve kız öğrenciler arasında cevaplar bu açıdan farklılık göstermektedir. Öğrenciler günümüz savaşlarının (Irak, Afganistan vb.) kötü sonuçlarını televizyon ve gazete gibi iletişim araçları ile canlı canlı görmektedirler. Bu nedenle sonucu zafer olan savaşların bile bir külfeti olduğunu bildikleri ve bundan da çekindikleri anlaşılmaktadır.

Tablo 11: “Osmanlı tarihinde en çok ilginizi çeken konu alanları hangisidir?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

Osmanlı tarihinde en çok ilginizi çeken konu alanları hangisidir?	f	%
Savaşlar ve antlaşmalar	102	62,6
Kültür ve medeniyet	25	15,3
Kısa tarihi hikâyeler	31	19,0
Diğer	4	2,5
Hiçbiri	1	,6
Toplam	163	100,0

Tablo 11’de verilen bulgulara göre öğrencilerin, Osmanlı tarihi konularına olan ilgileri ile ders içeriği arasında açık bir ilişki görülmektedir.

Çünkü siyasi tarih ağırlıklı verilen derste ana temayı savaş ve antlaşmalar oluşturmaktadır. Öğrencilerin ilgilerinin bu konulara yönelik olduğu anlaşılmaktadır.

Tablo 12: “Osmanlı tarihiyle ilgili konuları işlerken konuyla ilgili hisar, saray vb. yerlere okulunuz tarafından gezi düzenlenmekte midir?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

			Müze hisar saray vb. yerlere gezi düzenlenmekte midir?		
			Evete	Hayır	Toplam
Okul	Çakmak	F	40	55	95
		%	42,1	57,9	100,0
	Sakarya	F	17	51	68
		%	25,0	75,0	100,0
Toplam	F		57	106	163
	%		35,0	65,0	100,0

Tablo 12’deki verilere göre tarihi mekânlara yönelik olarak düzenlenen gezilere giden öğrencilerin yüzdesi % 35 gibi küçük bir orandır. Bunda ekonomik şartlar ve fiziksel yetersizlikler etkili olabilir. Öğrencilerden yeterli talep olmazsa okullar maddi yükü karşılayamadığı için gezi düzenleyememektedirler.

Tablo 13 : “ Sosyal Bilgiler dersi Osmanlı tarihi konularının sizdeki Osmanlı algısına ne gibi etkileri olduğunu düşünüyorsunuz?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

			Sosyal Bilgiler Dersinin Osmanlı algısına etkisi				
			Olumlu	Olumsuz	Hem olumlu hem olumsuz	Etkisiz	Toplam
Cinsiyet	Kız	f	51	2	29	7	89
		%	57,3%	2,2%	32,6%	7,9%	100,0
	Erkek	f	46	4	18	6	74
		%	62,2%	5,4%	24,3%	8,1%	100,0
Toplam	f		97	6	47	13	163
	%		59,5%	3,7%	28,8%	8,0%	100,0

Tablo 13’teki verilere göre sosyal bilgiler dersi içinde yer alan konular öğrencilerde genel olarak olumlu bir Osmanlı algısının oluşmasına sebep olmuştur.

Tablo 14: “ Osmanlı Devleti’ni günümüzde en çok hangi devlete benzetmektesiniz?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

Osmanlı Devleti’ni günümüzde en çok hangi devlete benzetmektesiniz?	f	%
Amerika Birleşik Devletleri	47	28,8
Türkiye Cumhuriyeti	36	22,1
Irak	30	18,4
İngiltere	10	6,1
Hiçbiri	34	20,9
Diğer	6	3,7
Toplam	163	100,0

Tablo 14’de verilen bulgulara göre öğrenciler Osmanlı Devleti’ni en yüksek oranda Amerika Birleşik Devletleri’ne benzetmektedirler. Bunun yanında Türkiye Cumhuriyeti Devleti’ni de ikinci sırada Osmanlı Devleti’ne benzetmektedirler. Bu ilişkilendirmelerin sebepleri Tablo 15’de verilmiştir.

Tablo 15: Öğrencilerin Osmanlı Devleti’ne Benzettikleri Devlet İle Osmanlı Arasında İlgili Kurmalarının Sebepleri

Osmanlı Devleti’ne benzetilen devlet	Benzetme sebebi	f
Amerika Birleşik Devletleri	Dünyanın en güçlü devleti .	6
	Sürekli savaşıyor.	6
	Onlar şimdi en güçlü devlet.	4
	Gücü çok büyük.	4
	Dünyayı yönetmek istiyor.	3
	Askeri gücü çok büyük.	2
	Amerika dünya lideri olarak görülüyor Osmanlı gibi.	2
	Osmanlı gibi bütün dünya ABD’nin elinde.	2
	Sürekli saldırıyor.	1
	İçinde farklı ırklardan birçok insan var.	1
	Çok havalara giriyor Osmanlı gibi yıkılacak.	1
	Sürekli aç gözlülük yapmışlar ABD gibi.	1
	Amerikalılar Osmanlıyı örnek alarak bu devleti kurdu.	1
	Türkiye Cumhuriyeti	Türk oldukları için.
Sadece adımız değişti.		2
Kökü Osmanlı.		2
Türkiye’de Osmanlı gibi büyük bir devlettir.		2
Osmanlıdan sonra Türkiye kuruldu.		1
Bizden önce onlar vardı.		1

	Osmanlı kendinde olanları bize miras bırakmış.	1
	Açlıkla mücadele ediyor .	1
	Osmanlı kültürü ve kültürel yerleri var.	1
	Bağımsızlığına önem veren bir devletiz.	1
	Müslüman devlettir.	1
Irak	Onlarda paylaşılıyor.	6
	Şu an çok kötü durumda.	3
	Irak bir dağılıyor bir yükseliyor savaşıyor.	2
	Onlar da çok acı çekerek dağılıyorlar.	2
	Padişah yönetimi olduğu için.	1
	Zirveden yere düştü.	1
	Orada kargaşa yaşanıyor.	1
	Savaş ve adaletsizlik var.	1
	Savaşlar oluyor.	1
İngiltere	Onlar da savaşıyordu.	1
	Onlar da güçlü.	1
Diğer	Çin'e benziyor onların toprakları çok büyük.	1
	İran'a benziyor rejimleri aynı.	1

Tablo 15'deki bulgular analiz edildiği zaman öğrencilerin Osmanlı İmparatorluğunun devlet yapısı, konumu, itibari ve dönemsel özelliklerinden yola çıkarak günümüz devletleri ile ilişkilendirdiklerini söyleyebiliriz.

Tablo 16: "Osmanlı ile günümüz Türkiye Cumhuriyeti arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz?" sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdeler dağılımları

Osmanlı ile günümüz Türkiye Cumhuriyeti arasında nasıl bir ilişki kurabilirsiniz?	f	%
Türkiye Cumhuriyeti 1923'te kurulmuş yeni bir devlettir. Öncesi bizi ilgilendirmez.	24	14,7
Türkiye Cumhuriyeti köklerini Osmanlı'dan alan bir devlettir.	139	85,3
Toplam	163	100,0

Tablo 16'daki verilere göre, Osmanlı'yı genç neslin sahiplendiğini ve onu Türkiye Cumhuriyeti ve Türk halkının geçmişi olarak gördüğünü söyleyebiliriz. Yine aynı tablodaki verilere göre öğrencilerin önemli bir oranının Osmanlı ile Türkiye Cumhuriyeti arasındaki tarihin devamlılık ilkesinden hareketle bir ilişki kuramadıklarını görmekteyiz.

Tablo 17: “Osmanlı tarihiyle ilgili film, roman, vs. ilginizi çekmekte midir?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

Osmanlı tarihiyle ilgili film, roman, vs. ilginizi çekmekte midir?	F	%
Evet	135	82,8
Hayır	28	17,2
Toplam	163	100,0

Tablo 17’deki veriler açıkça Osmanlı’nın çocukların hala ilgisini çektiğini göstermektedir. Çekilen filmler ve yazılan romanların çoğunluğunu Osmanlı’nın ihtişamlı dönemlerini anlatıyor olması tesadüf değildir. Bir gurur duyma, eski ihtişama özlem duyma, o gücü arama ve bir şekilde duyguları bu şekilde araçlarla tatmin edilmiş söz konusudur. Buradan hareketle derslerin tarihi çizgi film, film, belgesel, vb görsel materyaller kullanılarak işlenmesinin öğrencinin daha iyi öğrenmesi açısından faydalı olabileceğini söyleyebiliriz.

Tablo 18: “Sizce Osmanlı Devleti zamanında insanlar devletten vergi kaçırabilirler miydi?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

			Osmanlı Devleti zamanında devletten vergi kaçırılabilir miydi?		
			Evet	Hayır	Toplam
Okul	Çakmak	F	28	67	95
		%	29,5	70,5	100,0
	Sakarya	F	31	37	68
		%	45,6	54,4	100,0
Toplam	F		59	104	163
	%		36,2	63,8	100,0

Tablo 18’deki verilere göre öğrencilerin yarısından fazlası o dönemde insanların devletten vergi kaçırabileceğine ihtimal vermemektedirler. Öğrencilerin böyle düşünmesine onların Osmanlı’yı güçle özdeşleştirmelerinin sebep olduğunu söyleyebiliriz. Nitekim Tablo 4’deki verilerde en yüksek çıkan metafor “güç”tü. Bundan yola çıkarak öğrencilerin güçlü bir devletten vergi kaçırmanın zor olacağını düşündüklerini söyleyebiliriz. Bu tablodaki verilerde özel okula devam eden öğrenciler, devlet okuluna devam eden öğrencilerden daha yüksek oranda insanların vergi kaçırabileceğine inanmaktadırlar.

Tablo 19: “Sizce Osmanlı Devleti zamanında yöneticiler rüşvet alıp adam kayırabilirler miydi?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

			Osmanlı Devleti zamanında yöneticiler rüşvet alıp adam kayırabiliyorlar mıydı?		
			Evet	Hayır	Toplam
Okul	Çakmak	F	36	59	95
		%	37,9	62,1	100,0
	Sakarya	F	49	19	68
		%	72,1	27,9	100,0
Toplam		F	85	78	163
		%	52,1	47,9	100,0

Tablo 19’deki veriler yöneticilerin görevlerini suiistimal edebileceğine inanan öğrencilerle inanmayan öğrencilerin oranı birbirine oldukça yakındır. Bundan yola çıkarak öğrencilerin o dönemin yöneticilerine tam olarak güvenmedikleri söylenebilir. Bu durumun oluşmasında günümüz sosyal yaşantısına göre oluşan duygularla öğrencilerin geçmişi anlamlandırmaya çalışmalarının etkili olduğu söylenebilir.

Tablo 20: “Osmanlı Devleti’nde günlük yaşamla ilgili bilgileri öğrenmenizde aşağıdakilerden hangisi daha etkili olmaktadır?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları:

			Osmanlı günlük yaşamını öğrenmenizde aşağıdakilerden hangisi etkili oldu?					
			Sosyal Bilgiler Dersi	Türkçe Dersi	Dizi ve Sinema filmleri, belgeseller	Edebi Eserler	Diğer	Toplam
Okul	Çakmak	f	74	2	8	9	2	95
		%	77,9	2,1	8,4	9,5	2,1	100,0
	Sakarya	f	55	1	6	5	1	68
		%	80,9	1,5	8,8	7,4%	1,5	100,0
Toplam		F	129	3	14	14	3	163
		%	79,1	1,8	8,6	8,6%	1,8	100,0

Tablo 20’deki verilerden Osmanlı dönemi gündelik yaşam ile ilgili bilgileri öğrencilerin daha çok Sosyal Bilgiler dersi aracılığı ile öğrendiklerini söyleyebiliriz. Aynı zamanda öğrencilerin günlük yaşamla ilgili bilgi kaynaklarının etkisi özel veya devlet okuluna devam etmelerine göre farklılaşmamaktadır.

Tablo 21: “Osmanlı devlet yönetiminde padişah eşlerinin etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?” sorusuna öğrencilerin verdiği cevapların frekans ve yüzdelik dağılımları

			Osmanlı Devlet yönetiminde kadınların etkisi olduğunu düşünüyor musunuz?		
			Evet	Hayır	Toplam
Cins	Kız	F	31	58	89
		%	34,8	65,2	100,0
	Erkek	F	34	40	74
		%	45,9	54,1	100,0
Toplam	F		65	98	163
	%		39,9	60,1	100,0

Tablo 21’deki verilere göre öğrencilerin yarısından fazlası Osmanlı devlet yönetiminde kadınların etkisinin olduğunu düşünmemektedirler. Kadınların devlet yönetiminde etkisinin olduğunu düşünen öğrenciler içinde erkeklerin oranı kızlardan daha yüksektir.

IV. Sonuç

Bu araştırmadan elde ettiğimiz veriler çok fazla şaşırtıcı olmamakla beraber bazı durumlarda öğrencilerin bakış açıları tahmin edilenden çok farklı olmuştur. Araştırma biri özel diğeri devlet olmak üzere iki ayrı okulda yapılmıştır. Bazı sorulara verilen cevaplardaki farklılıklar iki ayrı okul olmasından ziyade özel-devlet farkından kaynaklanmaktadır. Yani sosyo-ekonomik durum bile tarihe bakış açısını bazı durumlarda değiştirmektedir. Örneğin özel okulda aylık aile geliri 1.500 YTL’nin üstünde olan öğrencilerin oranı % 72,1 iken bu oran devlet okulunda % 3,2’dir. Örneğin vergi ve rüşvetle alakalı sorularda devlet okulu olan Çakmak İlköğretim Okulunun Osmanlı Devleti’ne daha fazla güvendiği görülmektedir.

Genel itibariyle Osmanlı’nın öğrencilerde uyandırdığı intiba ihtişam, güç, savaş ve otorite kavramlarıdır. Ayrıca iki okul öğrencileri de genel itibariyle Osmanlı Devleti’nin yükselme dönemini iyi bildiklerini düşünmektedirler ki kuruluş ve yükseliş dönemi toplamda % 77,3 gibi çok büyük bir orandır.

İki Okul öğrencileri de genel itibariyle aynı dönemlerden zevk alıyor aynı konuları seviyor dolayısıyla benzer duyguları hissedebiliyorlar. Bu durumdan öğrencilerin kendi tarihleri ile gurur duyduklarını, Osmanlı’nın zaferlerinden zevk aldıklarını, yenilgilerinden ise üzüldüklerini çıkarabiliriz.

Sosyal bilgiler dersini genel olarak zihinlerindeki Osmanlı algısı adına olumlu bulmaktadırlar.

Araştırmadan çıkan çok ilginç bir sonuç da öğrencilerin Osmanlı’yı ABD ve Irak’a benzetmeleridir. Güç ve savaşın çağrıştırdığı Osmanlı’yı bugünkü devletlerden bu manada en çok ABD’nin karşıladığı bilinen ve yadsınamaz bir gerçektir. Bu manada Osmanlı’nın gücünü de zihinlerinde canlandırabilmektedirler.

Öğrencilerin Osmanlı İmparatorluğunu Irak'a benzetmeleri de günümüz gerçekleri ile tarihi bir gerçeği bağdaştırabildiklerini, ilişkilendirebildiklerini açıkça göstermektedir. Demek ki ilköğretim çağındaki öğrenciler dahi bir ülkenin güçlü devletler tarafından işgal edilmesini kavrayabilmekteler. Ama daha da ilginç İran ile benzetme yapmalarıdır. Bu durum aslında büyük bir eksikliği ortaya koymaktadır ki bu eksiklik Osmanlı kültür-medeniyet konularında sadece devlet yapısı ve halkın yüzeysel sınıflandırılması dışında başka bir şey öğretilmediğini göstermektedir. Günlük yaşam, aile yapısının ve dinin, hayatın ve devletin bilfiil ne kadar içinde olduğunun öğretilmediğini gösterdiği gibi günümüz İran'ın bu manada durumunu da bilmediklerini göstermektedir.

Bu konuda Osmanlı'nın görünmeyen tarafının öğretilmesinin gerekliliği en azından yanlış anlaşılma açısından önemlidir.

V. Öneriler

İlköğretim öğrencilerindeki Osmanlı algısını tespit etmek amacıyla yapılan bu araştırma sonucunda aşağıdaki önerilerde bulunabiliriz.

1. Özellikle öğrencilerin Osmanlı İmparatorluğu ile günümüz devletleri arasında kurdukları ilişkiden, onların Osmanlı devlet ve toplum yapısını yeterince bilmedikleri anlaşılmaktadır. Bunun için ilgili derslerin içerikleri belirlenirken kültür ve medeniyet temalarının içeriğine daha çok yer verilmelidir.

2. Araştırma verilerinden tarihi mekânlara yeterli düzeyde gezi düzenlenmediği görülmektedir. Bunun için tarihi mekânlardan tarihi konuların öğretiminde daha çok faydalanılmalıdır.

3. Bu tür araştırmalar dikey olarak belirli aralıklarda tekrarlanmalıdır. Araştırma yapıldığı zaman yeni ilköğretim programları araştırma örneğine alınan sınıflar seviyesinde uygulanmıyordu. Yeni program bu seviyedeki sınıflarda da uygulanmaya başladığı zaman araştırma tekrar yapılmalıdır. Bu yeni programın öğrencilerdeki Osmanlı algısına etkisinin tespit edilmesi açısından önemlidir.

Abstract : This research aims to learn the elementary school student's ideas and way of thinking about the Ottoman Empire; also this research tries to reveal how much social studies class is effective negatively or positively on the perception of Ottoman Empire.

In order to reach the purpose mentioned above, survey model was used and results were analyzed by the way of a computer program.

Although acquired datas aren't very surprising, some answers was very different from the other anticipated answers. Differences among the answers shows that even the socio economic situation can be effective on the perception of history.

It is observed that students find the social studies class useful to understand Ottoman Empire.

Key Words: Social studies, elementary education, history education, perception of Ottoman empire.

Kaynakça

- Cevizci, A. (2002). **Pradigma Felsefe Sözlüğü**, Paradigma Yayınları. İstanbul
- Çepni, S.(2001). **Araştırma ve Proje Çalışmalarına Giriş**. Erol Ofset Trabzon.
- Dance E.H. (1971) **Orta Dereceli Okullarda Tarihin Yeri** (Çeviren: O. Horasanlı). Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları. İstanbul
- Kafesoğlu İ. (1963). “Tarih İlimi ve Bizde Tarihçilik”. **İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Tarih Dergisi**. Cilt:XIII. İstanbul
- Karasar, N.(1995). **Bilimsel Araştırma Yöntemi**. 3A Araştırma, Eğitim, Danışmanlık. Ankara
- Punch, F. K. (2005). **Sosyal Araştırmalara Giriş Nitel ve Nicel Yaklaşımlar**, (Çev: Dursun Bayrak ve diğ.) Siyasal Kitabevi. Ankara.
- Safran M. & Ata B. (1996). “Barışçı tarih öğretimi Üzerine Çalışmalar Türkiye’de Tarih Ders Kitaplarında Yunanlılar’a İlişkin Öğrenci Görüşleri”. **Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi**. C:16. Ankara
- Togan. A.Z.V. (1981). **Umumi Türk Tarihine Giriş**. Enderun Kitabevi. İstanbul